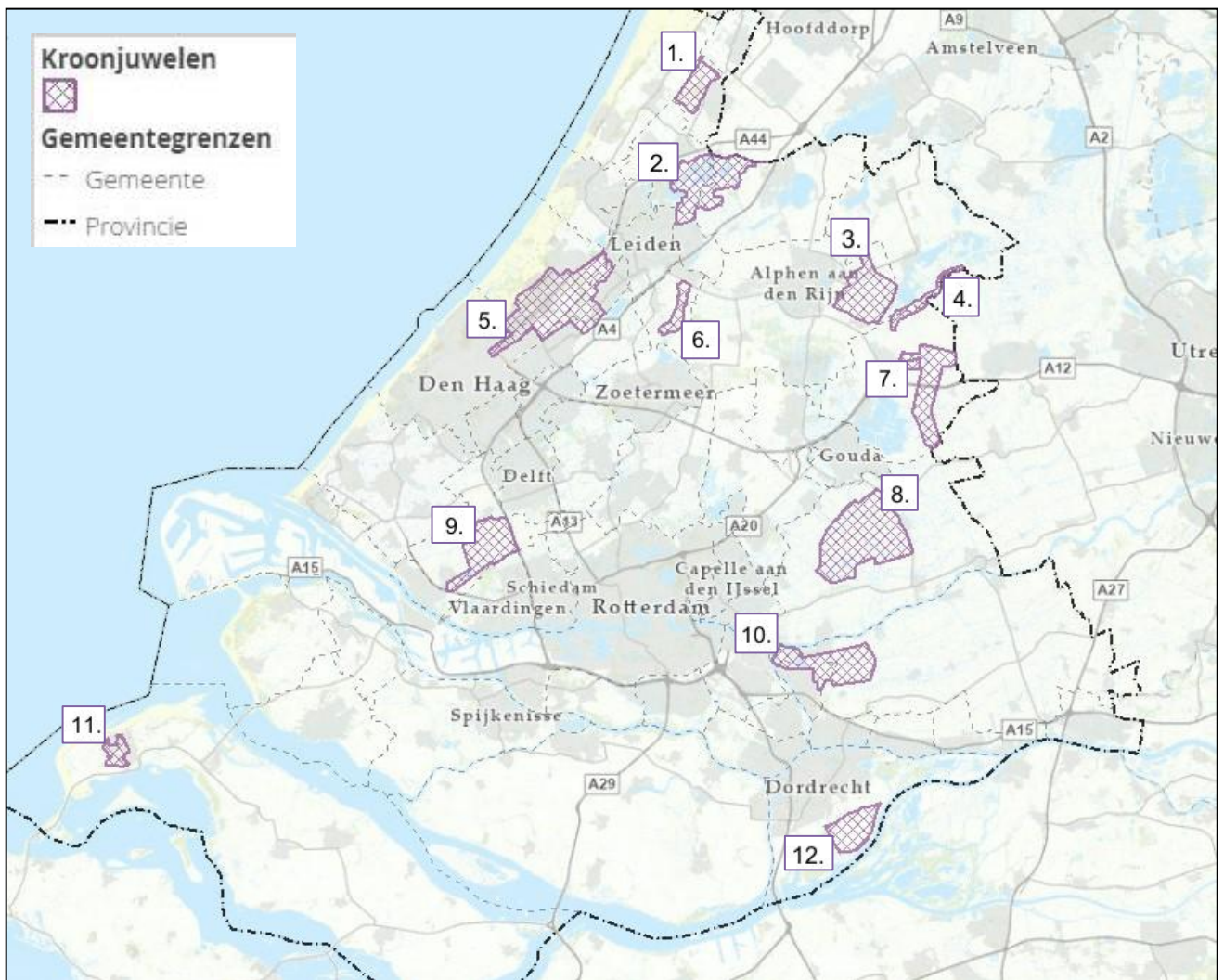

Bijlage. Overzicht en beschrijving Zuid-Hollandse kroonjuwelen cultureel erfgoed

Dit zijn twaalf bijzondere gebieden die landschappelijk en cultuurhistorisch zo waardevol zijn dat hier de bescherming en versterking van de bestaande gebiedskwaliteiten centraal staat.

Het betreft de volgende gebieden (van noord naar zuid):

1. Landgoed Keukenhof en omgeving
2. Kagerplassen en omgeving
3. Aarlanderveen en molenviergang
4. Meije
5. Landgoederenzone Wassenaar / Den Haag
6. Weipoort
7. Oude Hollandse Waterlinie / Wierickerschans
8. Middengebied Krimpenerwaard
9. Kerngebied Midden-Delfland
10. Panorama Kinderdijk
11. Zandwallen- en Schurvelingenlandschap Ouddorp
12. Polder de Biesbosch

Deze gebieden worden op de volgende pagina's kort beschreven.

1. Landgoed Keukenhof en omgeving

De streek tussen Lisse en de Haarlemmer Trekvaart vertoont veel kenmerken van het negentiende-eeuwse landschap vóór de grootschalige zandafgravingen. De oude strandwal werd hier maar gedeeltelijk afgegraven en in de strandvlakte is nog de oorspronkelijke inrichting met hakhoutpercelen en weilanden te vinden. Van de buitenplaatsen in deze omgeving is Landgoed de Keukenhof als een van de weinige wél als ensemble behouden. De overgang van de hogere oude duinen naar de lager gelegen strandvlakte is waarneembaar. Dit kroonjuweel omvat naast het Landgoed Keukenhof ook een deel van het zanderijlandschap aan de noord- en oostkant en de Lageveense Polder (nog grotendeels ingericht met hakhout en weiland).

2. Kagerplassen en omgeving

Deze gebiedseenheid heeft een bijzondere kwaliteit door de samenhang tussen natuurlijke veenmeren, het unieke patroon van onregelmatig verkavelde veenweidepolders en een groot aantal molens. Het plassengebied was oorspronkelijk een laag en moerassig gebied doorsneden door kronkelige veenstromen: de Oude Ade, Warmonderleede, Zijl en Ade. Het onregelmatige verkavelingspatroon is hiervan afgeleid. In tegenstelling tot andere veenweidegebieden in Zuid-Holland zijn de kavels niet lang en smal, maar blokvormig. De Kagerplassen zijn samengesteld uit natuurlijke meren van voor de ontginning en meren die door oeverafslag en erosie van de veenstromen zijn ontstaan.

3. Aarlanderveen en molenviergang

De Drooggemaakte Polder aan de Westzijde van Aarlanderveen is een drooggelegde veenplas. Het hoogteverschil is markant: op sommige plekken ligt de polder meer dan vijf meter beneden NAP. Het cultuurhistorisch waardevolle lintdorp Aarlanderveen, een oorspronkelijk in het midden van het veengebied aangelegde ontginningsas, bleef gespaard toen het omringende veen werd vergraven. Vooral in het zuidelijk deel van het dorp is de ligging als strook bovenland tussen lager gelegen droogmakerijen goed waarneembaar. Onderdeel van de ruimtelijke eenheid is de molenviergang die de droogmakerij bemaalt. De Drooggemaakte Polder aan de Westzijde van Aarlanderveen is uniek: het is de enige polder in de wereld die door een in bedrijf zijnde molengang zonder mechanische hulp bemaald wordt.

4. Meije

Boerderijlint langs gelijknamig veenriviertje. Kenmerkend historisch beeld van ijle lintbebouwing met boerderijen en arbeiderswoningen. Gaaf dwarsprofiel van onverbrede weg, wegsloten en beplanting. Door ontbreken van achterliggende bebouwing is sprake van sterke relatie met het omringend gebied. Bijzonder markant element is watertoren.

5. Landgoederenzone Wassenaar / Den Haag

Dit kroonjuweel herbergt naast een groot aantal landgoederen, de Veenzijdse en Duivenvoordse Polder en enkele groene uitlopers de stad in: het Haagsche Bos/Malieveld en Clingendael. De Veenzijdse Polder ligt in de strandvlakte tussen de oude strandwal waarop Voorburg, Leidschendam en Voorschoten zijn gebouwd en de jongere strandwal die van Den Haag via Wassenaar richting Leiden loopt. Het veenachtige gebied werd in de Middeleeuwen in cultuur gebracht. De Veenzijdse Polder is grotendeels in gebruik als weiland, met uitlopers van het bosrijke terrein van een aantal buitenplaatsen.

6. Weipoort

Weipoort is een monumentaal, schilderachtig bebouwingslint met een zeldzame tweevoudige ontginningsas. Naast de dubbele bebouwingsstrook langs de weg ligt namelijk nog een ij boerderijlint tussen de weg en de Weipoortse Vliet. Het lint loopt dood in het zuiden.

7. Oude Hollandse Waterlinie / Wierickerschans

De Enkele en Dubbele Wiericke en hun kades zijn prominente noord-zuid lopende lijnen in het landschap. Deze boezemvaarten waren van belang voor de waterhuishouding (de Oukoope wipmolen herinnert aan deze functie) en onderdeel van de Oude Hollandse Waterlinie (afleesbaar aan de aanwezigheid van Fort Wierickerschans en de door Willem III opgehoogde Prinsendijk). Het is een van de weinige plekken waar de Oude Hollandse Waterlinie als structuur te herkennen is. De historische gelaagdheid is groot: de verkaveling is Middeleeuws, de vaarten zijn gegraven in de veertiende eeuw en de verdedigingswerken van weer later datum. Als ruimtelijke eenheid is het gebied uitermate herkenbaar: als structuur fungeert het als verbindingzone tussen het noordelijke en zuidelijke deel van het Groene Hart

8. Middengebied Krimpenerwaard

Het middengebied van de Krimpenerwaard is een ruimtelijke eenheid met een heldere begrenzing die bestaat uit landscheidingskaden, vaarten en vlieten. De cope-verkaveling en het watersysteem zijn nog grotendeels intact en bepalend voor de maat van de openheid, het regelmatige landschapspatroon (opgebouwd uit achtereenvolgens een ontginningsbasis, open gebied en een achtergrens) en de oost-west georiënteerde nederzettingsstructuur. Het centrumgebied heeft een waterrijk karakter. Erfbeplanting, rijen knotwilgen en het opgaand groen van eendenkooien en geriefbosjes maken het vlakke veenweidelandschap erfahrbaar. De kilometerslange bebouwingslinten contrasteren met de openheid van het veenweidegebied en hebben door de vele open spaties in het lint een sterke relatie met het landschap.

9. Kerngebied Midden-Delfland

Dit kroonjuweel bestaat uit verschillende elementen (polder, boerderijlinten, boezemgebied) die door hun gaafheid/herkenbaarheid en cultuurhistorische samenhang de historische opbouw van Midden-Delfland inzichtelijk maken. De Duifpolder is een gave poldereenheid ten zuidwesten van Schipluiden. Zowel de begrenzing, situering van boerderijen, verkaveling en waterlopen zijn sinds de ontginningsperiode vrijwel onveranderd gebleven. Het gebied rond Negenhuizen en Zouteveen bestaat grotendeels uit veen met enkele glooiende kreekruigen. Door inversie van het landschap (inklinking van het veen) staan de boerderijen langs de Zouteveenseweg en Oostveenseweg hoger dan het omringende land; ze zijn gebouwd op een kreekrug. De Vlietlanden zijn het historisch afwateringssysteem van Delfland op de Maas.

10. Panorama Kinderdijk

Afwateringssysteem van de Alblasserwaard: ensemble van twee lage boezems (de Achterwaterschap en de Nieuwe Waterschap), twee hoge boezems (De Hoge Boezems van de Overwaard en de Nederwaard) en negentien molens. Tevens werelderfgoed. De prehistorische donk van de Schoonenburgsche Heuvel (met 3,9 meter de hoogste donk van Zuid-Holland) behoort ook tot het provinciaal kroonjuweel. De oostelijke begrenzing ligt ter hoogte van de oude dijk van Zijdeweg.

11. Zandwallen- en Schurvelingenlandschap Ouddorp

Ten westen en noorden van Ouddorp bepalen de schurvelingen het landschap. Het gebied is uitermate karakteristiek: een patroon van kronkelige wegen met lintbebouwing die vanuit Ouddorp het achterland in waaieren, ingevuld met een lappendeken van onregelmatige akkers omzoomd door zandwallen en schurvelingen. Dit zijn beeldbepalende elementen in het landschap van de Kop van Goeree. De oorsprong van schurvelingen is Middeleeuws. Boeren legden in de binnenduinrand kleine akkers aan, de zogenaamde haaimeten, omgeven door een aarden wal van ongeveer één meter hoog beplant met stekelige struiken (bramen en meidoorns). Rondom de haaimet lag een greppel. De combinatie van wal en greppel heet een schurveling en diende als perceelsecheiding en veekering. In later tijden groeven boeren grond af, om zo dichterbij het grondwater te komen. De afgegraven grond werd langs de randen van de akkers opgeworpen. Zo ontstonden zandwallen tot wel 4 meter hoog.

12. Polder de Biesbosch

Polder de Biesbosch is een voorbeeld van een vrij recente, planmatig aangelegde zeeleipolder (1926) met een hoge cultuurhistorische samenhang. Zowel het wegenpatroon als het afwateringspatroon en de bebouwingsstructuur van boerderijen op knooppunten van wegen zijn onderdeel van één ontwerp. De inrichting van de polder is zeer open. De polder wordt begrensd door drie meter hoge dijken. Opvallende ruimtemarkerende elementen zijn de rijen populieren en essen langs wegen en dijken. De boerderijen zijn gegroepeerd op de hoeken van een kruispunt centraal in de polder. Uit de periode vóór de inpoldering is nog een aantal elementen te herkennen. Vijf restanten van getijdengeulen zijn nog zichtbaar (waaronder de Noorder Els en Zuider Els). Het zijn markante grillige lijnen in het verder rationeel verkavelde polderland. Langs de Merwededijk liggen kazematten van de voormalige verdedigingslinie langs het Hollands Diep.